

Natura 2000 – inwestycje w zgodzie z przyrodą

*Europejska Sieć Ekologiczna
Natura 2000 powstała
dla ochrony miejsc szczególnie
cennych przyrodniczo.
To jednak nie oznacza,
że jej celem jest hamowanie
rozwoju regionów, które zostały
do niej włączone.
Wymusza jedynie zachowanie
szczególnej troski o stan przyrody
na jej obszarze w związku
z realizacją inwestycji
infrastrukturalnych.*

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 tworzona jest na podstawie dwóch unijnych dyrektyw: dyrektywy o ochronie dziko żyjących ptaków z 1979 roku (tzw. dyrektywy ptasiej) oraz dyrektywy o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory z 1992 roku (tzw. dyrektywy siedliskowej).

Dyrektywy określają ogólne zasady tworzenia i funkcjonowania sieci Natura 2000. Szczególnie rozwiązania określane są natomiast indywidualnie przez poszczególne kraje. W Polsce sieć Natura 2000 obejmuje ok. 18 proc. powierzchni kraju. W Hiszpanii czy Słowenii, obszary te zajmują ponad 30 proc.

Dyrektywy nie precyzują, jakie ograniczenia i zakazy mają obowiązywać na poszczególnych obszarach. Zobowiązują natomiast kraje członkowskie do zachowania na obszarach Natura 2000 „właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk”. Oznacza to, że każdy kraj ma możliwość dopasowania zasad ochrony przyrody do swoich warunków i odpowiada za skuteczność tych działań.

Natura 2000 – do czego nam jest potrzebna?

Przyroda w Europie, ze względu na dużą gęstość zaludnienia kontynentu oraz postępujący rozwój gospodarczy, narażona jest na szczególne zagrożenia. Nowe osiedla, drogi, zakłady przemysłowe i gospodarstwa rolne odbierają przyrodzie jej pierwotne tereny, zmuszając

wiele gatunków fauny i flory do poszukiwania nowych miejsc do życia. Niestety, wiele z nich nie potrafi przystosować się do nowych miejsc i ginie.

Natura 2000 jest próbą działań na rzecz powstrzymania tych niebezpiecznych dla środowiska procesów. Wszystkie reguły ochrony przyrody wprowadzono jedynie po to, by tak planować przedsięwzięcia inwestycyjne, żeby ich skutki dla środowiska były jak najmniejsze, a jeśli to możliwe, to z pominięciem najcenniejszych przyrodniczo miejsc. Nie ma powodów, by w środku puszczy budować nowe fabryki, stawiać osiedla mieszkaniowe albo prowadzić szlaki tras komunikacyjnych. Człowiek ma dość miejsca do życia.

Polskie obszary sieci Natura 2000

Polska, decydując się na wejście do Unii Europejskiej, zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terenie sieci Natura 2000. Zasady jej funkcjonowania określa ustawa o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r. Obszary Natura 2000 ustanawiane są rozporządzeniem Ministra Środowiska. Do tej pory wyznaczono w Polsce 124 obszary ptasie oraz ustanowiono 364 obszary siedliskowe, stanowiące razem wspomniane ok. 18 proc. powierzchni kraju.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, tereny objęte ochroną Natura 2000 są różnorodne powierzchniowo: od bardzo rozległych, jak Puszcza Piska, po zupełnie niewielkie jak bunkry, będące siedliskiem nietoperzy. Obszary włączone do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 nie zastępują dotychczas istniejących na terenie Polski form ochrony przyrody, ale uzupełniają dotychczas

obowiązujący model prawny dla terenów chronionych jako park narodowy, rezerwat przyrody czy park krajobrazowy.

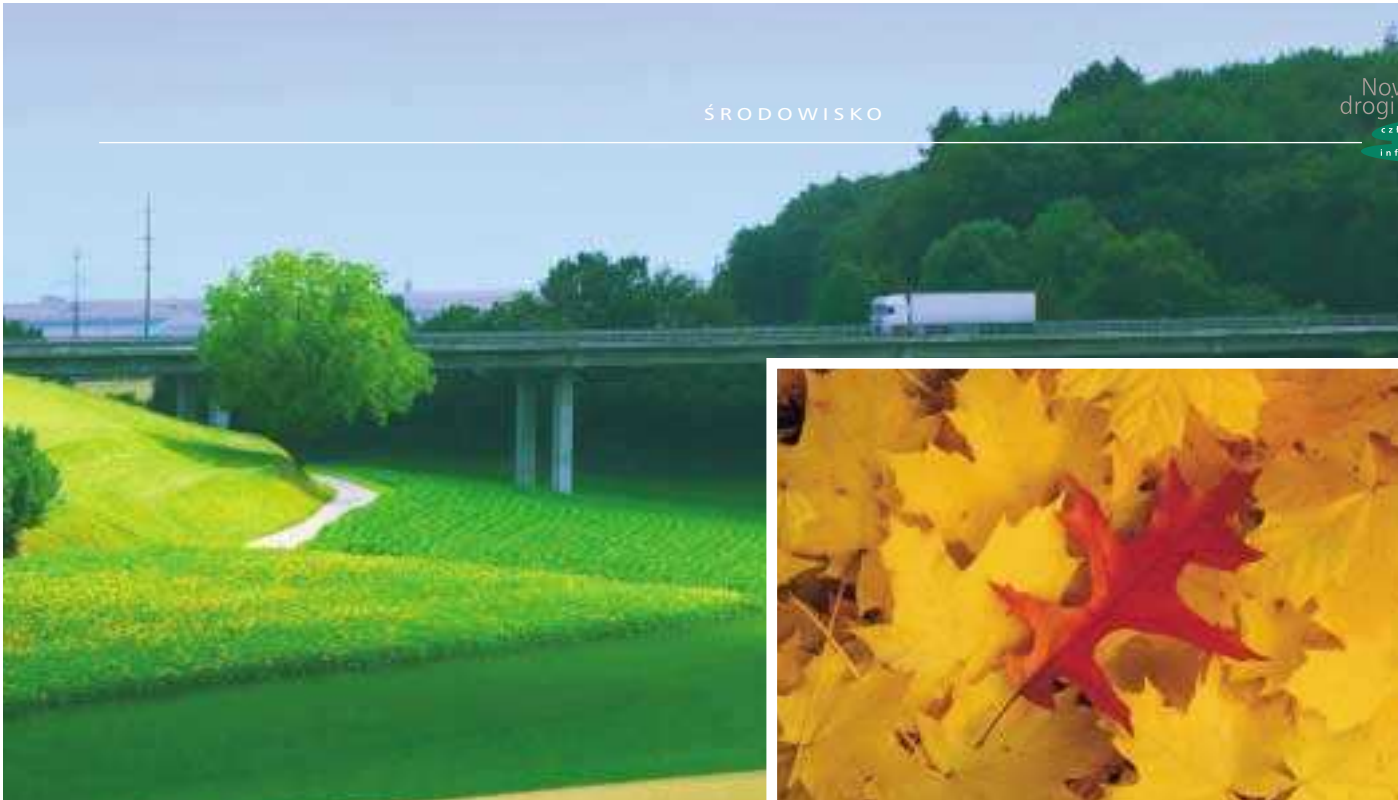
Co można na obszarze Natura 2000?

Generalna zasada regulująca kwestię podejmowania działań inwestycyjnych na obszarach Natura 2000 wyłącza możliwość realizacji inwestycji, które mogłyby znacząco negatywnie wpłynąć na taki obszar. Ponieważ trudno dziś o wskazanie inwestycji zupełnie neutralnej dla środowiska, przepis ten teoretycznie może oznaczać zakaz podejmowania jakiegokolwiek działania na obszarze Natura 2000. W praktyce możliwe jest przeprowadzenie inwestycji znacząco negatywnie oddziałującej na obszary Natura 2000, ale tylko po spełnieniu następujących warunków, gdy:

- ▲ występuje nadrzędny interes publiczny dla planowanej inwestycji,
- ▲ brak jest racjonalnej alternatywy dla wybranego wariantu inwestycji,
- ▲ inwestor zapewni kompensację przyrodniczą.

Oznacza to, że ingerencja w obszar objęty ochroną sieci Natura 2000 będzie możliwa, jeśli inwestycja jest bezwzględnie konieczna z punktu widzenia potrzeb społecznych, brakuje dla niej realnej alternatywy, a ewentualne szkody powstałe w przyrodzie w związku z jej realizacją zostaną zrekompensowane działaniami

służącymi przywróceniu równowagi w przyrodzie, np. odtworzenie zlikwidowanego oczka wodnego albo zalesienie terenu co najmniej równego powierzchnią temu, który został zajęty przez inwestycję. Wprowadzenie odstępstwa od zasady zakazu działalności inwestycyjnej na obszarze Natura 2000 ma na celu niekrępowanie inwestycji absolutnie koniecznych. Jest odpowiedzią na trudności, jakie może powodować zakaz, w odniesieniu do rzeczywistych możliwości inwestycyjnych na danym obszarze. Takie kolizje są w wielu przypadkach nieuniknione. Dotyczy to zwłaszcza np. tzw. inwestycji liniowych, czyli dróg, tras kolejowych, linii energetycznych czy rurociągów. Tylko teoretycznie liczba wariantów przebiegu takiej inwestycji jest nieograniczona. W praktyce o wyborze konkretnej trasy decyduje szereg czynników: przeszkody terenowe, dotychczasowy stan zagospodarowania, zasady ochrony przyrody i krajobrazu. W takich przypadkach projektowanie tras sprowadza się do wyboru wariantu powodującego najmniej potencjalnych szkód przyrodniczych. W Polsce jednym z przykładów inwestycji, która powiodła się mimo kolidowania z obszarem Natura 2000, był most na Warcie pod Koninem. Realizacja tej inwestycji w obszarze Natura 2000 była możliwa z powodu braku lepszych wariantów alternatywnych i wykazaniu, że inwestycja realizuje nadrzędny interes publiczny.

Natura 2000 nie ogranicza możliwości rozwoju regionów

Włączenie danego obszaru do sieci Natura 2000 nie oznacza wcale zamknięcia dla niego dróg rozwoju.

Działalność inwestycyjna na tym obszarze jest możliwa, ponieważ ochrona na obszarach Natura 2000 opiera się przede wszystkim na ograniczaniu podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt. Dla obszarów Natura 2000 nie ustanawia się zakazów, tak jak dla innych form ochrony przyrody, np. parków narodowych, bo jej celem nie jest ograniczanie działalności lokalnej społeczności, a jedynie zachowanie szczególnej troski o stan przyrody na jej obszarze w związku z realizacją inwestycji infrastrukturalnych. Wdrażanie sieci Natura 2000 wymaga spojrzenia na zagadnienia ochrony przyrody z nowej perspektywy, często w związku z tym zachodzi potrzeba zmiany świadomości społecznej tak, aby w Naturze 2000 nie widzieć tylko ograniczeń i obostrzeń, ale wymierne korzyści.

Aktywne podejście – ukierunkowane na osiągnięcie docelowego stanu ochrony, przy zachowaniu możliwości zrównoważonego gospodarowania – jest odmienne od dotychczasowej filozofii konserwatorskiej ochrony przyrody, ponieważ jednym z najczęstszych nieporozumień dotyczących obszarów Natura 2000 jest obiegowa opinia głosząca, że ten rodzaj ochrony obszarowej blokuje możliwości inwestycji budowlanych czy infrastrukturalnych. Ustanowienie obszaru Natura 2000 w żaden sposób nie powinno ograniczać działalności lokalnej społeczności ani przyczynić się do jakichkolwiek strat grup interesu danego obszaru. Obszar Natura 2000 musi łączyć potrzebę rozwoju gospodarczego z poprawą warunków życia mieszkańców.